

**ФОРМУВАННЯ ВТОРИННОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ
ЯК ФАКТОР УДОСКОНАЛЕННЯ ІНШОМОВНОЇ
ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ**

Розширення сфери міжкультурної взаємодії за рахунок формування здатності до іншомовної професійної комунікації є одним із факторів вдосконалення якості іншомовної підготовки студентів-іноземців.

Термін “вторинна мовна особистість” вперше використала в 1990-ті рр. І. І. Халєєва, зв’язавши концепцію мовної особистості Ю. М. Караулова з процесом навчання іноземної мови. Вона наголосила, що, переводячи мову в статус “не-чужої”, ми ставимо завдання формування в студентів рис вторинної мовної особистості, здатної проникати в “дух”, що вивчається, в “плоть” культури того народу, з яким повинна здійснюватися міжкультурна комунікація [4].

На сьогоднішній день формування вторинної мовної особистості вже вважається стратегічною метою навчання іноземної мови і критерієм його ефективності. “Результатом будь-якої мовної освіти повинна стати сформована мовна особистість, а результатом освіти в галузі іноземних мов – вторинна мовна особистість як показник здатності людини брати повноцінну участь в міжкультурній комунікації” [2, с. 65]. Розкриття цього поняття стосовно до умов немовних (у тому числі й економічних) спеціальностей і є метою нашої розвідки.

Як зазначає Г. Швець “становлення професійної вторинної мовної особистості передбачає набуття професійних знань, оволодіння репертуаром усних і письмових текстів, комунікативними стратегіями, які є актуальними для конкретної професії, а також розвиток особистісних рис, важливих для спеціаліста певної галузі” [6, с. 100].

Л. Барановська, визначає зміст навчання студентів іншомовного професійного спілкування і наголошує на важливості його вербально-професійного, психолого-комунікативного та фахово-комунікативного складників [1, с. 135].

Для студента-іноземця економічних спеціальностей університетів еталоном вторинної мовної особистості стає комунікативно-активний суб’єкт, здатний тією чи іншою мірою пізнавати, описувати, оцінювати, перетворювати навколишню дійсність і брати участь у професійному спілкуванні з іншими людьми засобами іноземної мови (української або російської мов як

іноземних). Отже, формування вторинної професійної мовної особистості обумовлене специфікою механізмів засвоєння іноземної мови та самою організацією навчання у ЗВО.

Оскільки, як прийнято вважати, мовна особистість має свій індивідуальний когнітивний простір, тобто певним чином структуровану сукупність знань і уявлень, то існує і професійний когнітивний простір. Саме він дозволяє визначити як параметри вторинної мовної професійної особистості, так і параметри іншомовної професійної комунікативної мовленнєвої діяльності [5, с. 188].

Структурними характеристиками вторинної мовної особистості студентів є: вторинна мовна обізнаність (лексикон, граматики, соціокультурні відомості); вторинна мовна свідомість (картина професійного світу), тобто система знань про майбутню професію; вторинна мовна діяльність студента (комунікативно діяльні потреби студентів, а саме: інформаційна та регулятивна); вторинна мовна вправність (уміння застосовувати знання іноземної мови для реалізації вторинних мовних компетенцій в майбутній професійній діяльності). Згідно з поданими рівнями вторинної мовної особистості виділяють рівні її структури: вербально-семантичний, тезаурусний, прагматичний і продуктивний. Останній відрізняє професійну вторинну мовну особистість, оскільки професійна діяльність фахівця не обмежується рамками навчального процесу, його мета – створення продукту професійної діяльності.

В основі підходу до проблеми вторинної іншомовної професійної особистості має бути уявлення про принципово єдину побудову і функціонування соціально-психологічної, мовної та вторинної мовної особистості [3]. Однак принципи, способи формування вторинної професійної мовної особистості, основні критерії її сформованості ще не знайшли належного висвітлення в комплексних, системних дослідженнях, незважаючи на численні роботи в сфері іншомовної професійної комунікації.

Ми намагалися окреслити основні параметри фахівця як вторинної професійної мовної особистості, а саме: його здатність до розширення мовної свідомості, оволодіння глобальною картиною світу, що дозволяє фахівцеві зрозуміти нову для нього соціальну дійсність. Звідси, зміна норм соціальної поведінки; знання культурологічних особливостей (норм мовного етикету, зокрема професійно-базових елементів поведінки, властивих тій чи іншій культурі; розуміння культурних відмінностей, толерантне сприйняття іншої системи цінностей; вміння здійснювати соціально орієнтоване формальне спілкування (науково-технічна документація, статті, нормативні документи, функціональна та інформаційна підготовка проектів рішень і т. п.) і особистісно-орієнтоване неформальне

спілкування (усне спілкування у формі бесід на професійно значущі теми, виступи на нарадах, телефонні переговори, письмове листування фахівців і т. д.); вміння знаходити й аналізувати професійно значущу інформацію, синтезувати, інтерпретувати і передавати її; вміння орієнтуватися в комп'ютерному, електронному, віртуальному середовищі міжкультурної комунікації фахівців у галузі економіки.

Таким чином, кінцеву мету іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей ми бачимо в поступовому формуванні вторинної толерантної мовної професійної особистості, готової до професійної міжкультурної комунікації та саморозвитку в умовах глобалізованого інформаційного суспільства. Слід також зазначити, що вивчення іноземної мови не веде до автоматичного формування вторинної мовної особистості. Процес її формування складається з усвідомленого структурування вербально-семантичного, когнітивного та мотиваційного рівнів, що мають в своєму складі типові елементи, які сприяють становленню індивідуальних особливостей такої особистості. Окреслені нами параметри такої особистості, як нам представляється, є конкретними віхами на шляху реалізації зазначеної мети.

Література:

1. *Барановська Л., Саражинська І.* Формування професійно-мовної особистості майбутнього фахівця правоохоронної сфери. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. Тернопіль, 2008. № 5. С. 131–136.
2. *Воркачев С. Г.* Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании. Филологические науки, 2001. № 1. С. 64–72.
3. *Голованова Е. И.* Профессиональная языковая личность: специфика профессиональных процессов в сфере теории и практики. Non multum, sed multa: Немного о многом. У когнитивных истоков современной терминологии: сб. науч. тр. в честь В. Ф. Новодрановой. М.: Авторская академия, 2010. С. 261–270.
4. *Халева И. И.* Вторичная языковая личность как реципиент инофонного текста. Язык – система. Язык – текст. Язык – способность. М.: РАН ИРЯ, 1995. С. 7–10.
5. *Хоменко А. В.* Формирование вторичной языковой личности как фактор совершенствования иноязычной подготовки в экономических вузах. Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2013. № 11 (29). Ч. 2. С. 187–190.
6. *Швец Г. Д.* Теорія і практика навчання української мови іноземних студентів гуманітарних спеціальностей: монографія. К.: Фенікс, 2019. 529 с.